

РЕЦЕНЗІЇ

DOI: 10.33498/opus-2019-01-333

Наталія Гуторова

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
директор Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

В'ячеслав Ємельянов

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ*

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, які відповідно до Конституції України та низки законів покладені на Збройні сили України та інші військові формування, створені згідно з законами України. В умовах становлення демократичної державності, переходу до багатоукладної економіки, реформування правових основ діяльності воєнної організації держави та водночас недостатнього фінансування національної оборони залишаються невирішеними багато проблем, що негативно впливають на рівень оперативної та бойової підготовки військ, зниження укомплектованості армії і флоту сучасним озброєнням, військовою та спеціальною технікою. Сформувалися недостатньо стійкі умови у сфері забезпечення належного правопорядку у військових формуваннях, зміцненні військової дисципліни при несенні військовослужбовцями військової служби, що викликає соціальну напругу й обґрунтовану критику в суспільстві.

У сучасних умовах Україна перебуває, по суті, в стані озброєного конфлікту з державою-агресором – Російською Федерацією, а це суттєво впливає на рівень злочинності в різноманітних сферах життєдіяльності, зокрема й у діяльності військових формувань із виконання функцій за-

* Рецензія на монографію: Сергій Харитонов, *Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України: монографія* (Право 2018).

© Наталія Гуторова, В'ячеслав Ємельянов, 2019

безпечення національної безпеки України. Тому вихід у світ монографії С. Харитонова “Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України” є досить актуальною і своєчасною подією.

Незважаючи на те, що норми розділу XIX Кримінального кодексу України (далі – КК України) не зазнали серйозних змін із моменту набуття чинності цим Кодексом та відносно стабільну судову практику їх застосування, є чимало спірних і невирішених питань, що потребують розв’язання як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Нині практика кваліфікації військових злочинів ще далека від досконалості, що свідчить про наявність суттєвих складнощів у правозастосуванні та неоднаковості кримінально-правових і процесуальних рішень. Слід сказати й про відсутність постанов Пленуму Верховного Суду України про практику застосування норм, які регулюють відповідальність за військові злочини. Значні труднощі виникають у зв’язку з бланкетністю диспозицій вказаних складів злочинів. Нормативно-правові акти, здебільшого військового законодавства, до яких відсилає кримінальний закон у низці положень, страждають невизначеністю, а в деяких випадках навіть конкуренцією між собою, що в подальшому впливає на складнощі при кваліфікації суспільно небезпечних діянь, вчинених військовослужбовцями.

Монографія С. Харитонова є систематизованим науковим дослідженням проблем злочинів проти порядку несення військової служби як соціально-правового явища. У ній висвітлено широкий спектр проблем кримінальної відповідальності за військові злочини, дається низка рекомендацій, які спрямовані на вдосконалення чинного законодавства та підвищення ефективності кримінально-правового регулювання відповідальності за ці злочини.

Рецензоване видання є самостійним комплексним дослідженням, яке логічно структуроване та базується на фундаментальній науковій методології й належній науковій та емпіричній базі із застосуванням відповідної системи методів, які в сукупності дали автору можливість розглянути об’єкт (предмет) дослідження у повному його обсязі і змісті. У монографії розглянуто відправні методологічні підходи в дослідженні проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби, поняття і склад військового злочину як підстави кримінальної відповідальності, систему військових злочинів та її

місце в кримінальному законодавстві України, кваліфікацію військових злочинів і застосування за них покарання.

Автор видання вирішив низку питань загального порядку, які мають наукову новизну.

С. Харитонов у своїй праці провів глибокий аналіз соціальної обумовленості, історії зародження та існування кримінально-правових норм, які передбачали відповідальність за військові злочини відповідно до норм чинного законодавства України та норм кримінальних законів іноземних держав. Ним розроблено загальне (родове) поняття “військовий злочин”, під яким розуміються передбачені розділом XIX КК України злочини, що посягають на нормальну діяльність воєнної організації України, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов’язаними й резервістами під час проходження ними зборів. Визначено родовий об’єкт злочинів, передбачених розділом XIX КК України, під яким автор розуміє суспільні відносини, що складаються і функціонують при несенні (проходженні) військовослужбовцями (військовозобов’язаними та резервістами під час проходження зборів) військової служби, які є основою нормальної діяльності воєнної організації України, відповідають законодавству України й охороняються кримінальним законом від злочинних посягань. На цій підставі автор пропонує систематизацію військових злочинів, в основу якої покладений видовий об’єкт цих злочинів.

Аналізуючи суб’єкта військового злочину, автор дійшов ґрунтовного висновку, що окрім загальних ознак суб’єкту військового злочину притаманна низка специфічних ознак, а саме: державно-правова, акмеологічна та юридична ознаки, що в подальшому дало змогу зробити важливі пропозиції для вдосконалення чинного законодавства. Зокрема, дуже слушною є думка науковця про внесення в Закон України “Про національну поліцію” такого положення: “У разі введення на території України воєнного стану або оголошення особливого періоду поліцейські прирівнюються до військовослужбовців, у тому числі і з питань кримінальної відповідальності за вчинені злочини”.

Особливої уваги заслуговує проведений автором ґрунтовний аналіз об’єктивної та суб’єктивної сторін військових злочинів, які в подальшому дали змогу охарактеризувати взаємодію понять “військовий злочин” і “склад військового злочину”, визначити спірні питання кваліфікації цих злочинів та призначення за них покарання.

Наталія Гуторова, В'ячеслав Ємельянов

Загалом монографія С. Харитонова “Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України” за кількістю й обсягом розглянутих питань є дуже актуальною, своєчасною та корисною для науковців, викладачів, аспірантів, ад’юнктів, студентів і курсантів вищих навчальних закладів, юристів-практиків, військовослужбовців та всіх, хто цікавиться проблемами науки кримінального права, а також заслуговує позитивної оцінки.

Харитонов С. О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України : монографія / С. О. Харитонов. – Харків : Право, 2018. – 328 с.

Монографія присвячена дослідженню проблем кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби за кримінальним законодавством України. Розглянуті теоретичні й методологічні засади кримінальної відповідальності за військові злочини, проведений історико-порівняльний дискурс та визначена соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за ці злочини. Здійснене теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення питань понять “військовий злочин” та “склад військового злочину”. Визначена система військових злочинів та її місце в системі Кримінального кодексу України. Розглянуті спірні питання кваліфікації військових злочинів та особливості застосування покарання.

www.pravoua.com.ua

Для науковців, викладачів, аспірантів, ад’юнктів, студентів, курсантів юридичних вищих навчальних закладів, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, юристів-практиків, військовослужбовців, народних депутатів України, працівників державного апарату, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінальної відповідальності за кримінальним законодавством України.